

ЛІТЕРАТУРА

1. *Деминский А. Ц.* Методические основы оздоровительной физической культуры : учеб. пособ. для ин-тов и фак-тов физ. культуры и спорта / А. Ц. Деминский, Ж. К. Холодов, В. С. Кузнецов. – Донецк, 2001. – 67 с.

2. Здоровье-21: основы политики достижения здоровья для всех в Европейском регионе ВВОЗ (введение) // Европейская серия по достижению для всех. – Копенгаген : ВООЗ (ЕРБ), 1998. – № 5. – 128 с.

3. *Куинджи Н. Н.* Современная технология обучения школьников и ее влияние на здоровье / Н. Н. Куинджи, М. И.

Степанова // Гигиена и санитария. – 2000. – № 1. – С. 44–48.

4. *Лалонд М.* Новый взгляд на стан здоровья канадцев / М. Лалонд. – Оттава : Мін-во охорони здоров'я і добробуту Канади, 1994. – 146 с.

5. Національна доктрина розвитку освіти // Дошкільне виховання. – 2002. – № 7. – С. 4–9.

6. Показники стану здоров'я жіночого та дитячого населення та надання їм медичної допомоги за 2011–2012 роки: (статистичні матеріали). – Книга 1. – Івано-Франківськ : обласний інформаційно-аналітичний центр медичної статистики, 2013. – 296 с.

7. Показники стану здоров'я жіно-

чого та дитячого населення та надання їм медичної допомоги за 2012–2013 роки: (статистичні матеріали). – Книга 1. – Івано-Франківськ : Обласний інформаційно-аналітичний центр медичної статистики, 2014. – 296 с.

8. *Презлята Г.* Здоровий спосіб життя: ідеї, пошуки, досвід : навч. посіб. / Г. Презлята. – Івано-Франківськ : НАІР, 2013. – 484 с.

9. *Рябуха О. І.* Вчення про здоров'я / О. І. Рябуха. – Львів : Ліга-Прес, 2001. – 112 с.

10. *Стельмахович М. Г.* Українська народна педагогіка / М. Г. Стельмахович. – К. : ІЗМН, 1997. – 232 с.

Стаття надійшла 28.11.2014 р.

УДК 378: 005.6

Петро КОВАЛЬ

ЯКІСТЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ – КЛЮЧ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИСОКОКВАЛІФІКОВАНИХ ФАХІВЦІВ

У статті розкривається важливість надання студентам вищих навчальних закладів якісної освіти, ідеться про підготовку професійних фахівців, здатних забезпечити розвиток економіки держави, бути конкурентоспроможними на міжнародному ринку праці. Водночас наголошується на забезпеченні молоді якісними професійними знаннями, уміннями та навичками, формуванні моральних, етичних, естетичних якостей майбутнього фахівця як важливих складових духовного розвитку особистості.

Ключові слова: вища освіта, якість, контроль успішності, критерії оцінювання.

П. Коваль. Качество высшего образования – ключ к обеспечению высококвалифицированных специалистов. В статье раскрывается важность предоставления студентам высших учебных заведений качественного образования, речь идет о подготовке профессиональных специалистов, способных обеспечить развитие экономики государства, быть конкурентоспособными на международном рынке труда. Акцентируется внимание на обеспечении молодежи качественными профессиональными знаниями, умениями и навыками, формировании нравственных, этических, эстетических качеств будущего специалиста как важных составляющих духовного развития личности.

© П. Коваль

Ключевые слова: высшее образование, качество, контроль успеваемости, критерии оценивания.

P. Koval. The quality of higher education – the key to providing highly skilled professionals. The article deals with the importance of providing university students quality education, talking about training professionals that can provide economic development of the state, to be competitive on the international labor market. However, emphasis on providing high-quality young professional knowledge and skills, the formation of moral, ethical, aesthetic qualities of future specialist as important components of spiritual development.

Keywords: higher education, quality, monitoring progress, evaluation criteria.

Постановка проблеми. Освіта ХХІ століття перебуває в постійному пошуку шляхів, які першочергово зорієнтовані на гармонійний розвиток особистості, формування морально-етичних та естетичних цінностей, її духовного, культурного та патріотичного розвитку. Тому стрижнем вищої освіти має бути розвивальна, культурологічна домінанта, відповідальність особистості, яка здатна до самоосвіти й саморозвитку, уміє використовувати набуті знання й уміння для творчого розв'язання проблем, критично мислити, опрацьовувати різноманітну інформацію, прагне змінити на кра-

ще своє і життя країни. Такий підхід передбачає пріоритетність соціально орієнтованого навчання, що означає впровадження новітніх технологій та використання різноманітних засобів, які допомогли б підвищити якість навчання молоді. Одним із таких засобів є мистецтво, яке має потужну силу, адже мистецтво, за висловлюванням Еміля Золя, – це куточок всесвіту, побачений крізь призму певного темпераменту. І тому в навчальному процесі воно відіграє важливу роль, впливає на підвищення якості освіти, що сьогодні бачиться першочерговим, актуальним і пріоритетним напрямом.

Забезпечення якості вищої освіти вважаємо реально практичним завданням у визначенні її місця в життєдіяльності суспільства, що, передусім, зумовлено соціальними потребами та соціальними функціями.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сучасні тенденції розвитку вищої освіти в контексті входження її до європейського простору щодо забезпечення якості професійної підготовки майбутніх фахівців є предметом досліджень таких науковців, як В. Андрущенко, І. Бабин, В. Вікторова, М. Згуровський, І. Зязюн, В. Кремень, Т. Лукіна, В. Луговий, Н. Ничкало, О. Отич, Н. Протасова, В. Огаренко, М. Степко, Л. Прокопенко, Г. Кривчик, Ж. Таланова, Л. Хомич та інших. У їх працях основна увага акцентується на низькій ефективності

діяльності щодо забезпечення якості вищої освіти, необхідності надання вищій школі справжньої автономії, поєднаної з високим рівнем відповідальності.

Формуванню гармонійно розвиненої особистості та якісній підготовці майбутніх фахівців неабияке значення приділяється в новому Законі України "Про вищу освіту", метою якого є забезпечення конкурентоспроможним людським капіталом високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, самореалізація особистості, задоволення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих спеціалістах.

Справжній фахівець – це результат високоякісної підготовки студентів ВНЗ, що забезпечується навчально-виховним процесом професорсько-викладацьким складом, матеріально-технічною базою закладу та ретельним відбором молоді. Можна констатувати, що всі три складові суттєво знизили свої якісні показники.

В академічному Тлумачному словнику української мови подається таке визначення якості: це "ступінь вартості, цінності, придатності чого-небудь для його використання за призначенням". Саме такий аспект, зазвичай, береться до уваги в дискусіях стосовно якості вищої освіти, або якість – "та чи інша характерна ознака, властивість, риса кого-, чого-небудь" [1].

Згідно з чинним Законом України "Про вищу освіту", якість вищої освіти – це "сукупність якостей особи з вищою освітою, що відображає її професійну компетентність, ціннісну орієнтацію, соціальну спрямованість і обумовлює

здатність задовольняти як особисті духовні й матеріальні потреби, так і потреби суспільства" [2]. Тобто якість вищої освіти сьогодні розглядається як одна з важливих умов професійної підготовки майбутніх фахівців. Оскільки за роки незалежності України такий показник суттєво знизився, тому слід виважено підійти до великої кількості вищих навчальних закладів, які втратили своє головне призначення – підготовка високоякісних фахівців.

На початку поточного навчального року (2013–2014) фахівців з вищою освітою в Україні готували 854 ВНЗ усіх рівнів акредитації (2,5 млн студентів) та понад 1 000 відокремлених структурних підрозділів, перенасичуючи регіональні ринки праці відповідними спеціалістами. Такої практики немає ніде у світі, крім країн СНД.

Ситуація, що склалася, виникла внаслідок багатьох чинників:

- інтенсивна комерціалізація освіти;
- значна інтенсифікація праці за умови низької зарплатні викладачів;
- недостатня матеріально-технічна база, відсутність у більшості ВНЗ науково-технічної та інноваційної інфраструктури;
- неефективна наукова діяльність викладачів ВНЗ (нео реально займаються лише 20% науково-педагогічних працівників);
- застаріла структура підготовки спеціалістів;
- відтворення і передавання студентам неконкурентних знань;
- дублювання підготовки з деяких

напрямів і спеціальностей у межах певного регіону.

Звідси й пояснення процесу девальвації вищої освіти як засобу одержання високопрофесійних знань. Тому питання забезпечення якості вищої освіти набуває особливої ваги та актуальності в сучасному світі.

Результати соціологічного опитування, проведеного Інститутом економіки та прогнозування НАН України, свідчать: понад 70% майбутніх фахівців в університетах опановують певну сукупність знань, можуть їх шаблонно застосовувати, але не здатні вирішувати окремі для них завдання; 20% випускників українських ВНЗ погано орієнтуються в обраних професіях через власну недбалість і небажання вчитися; 10% – це випускники, які добре оволоділи методом самонавчання і самовдосконалення.

Відновлення справжньої вимогливості в університетах щодо якості навчання студентів позитивно вплине на їхню підготовку, нормалізує атмосферу взаємин викладач – студент, приведе до збільшення викладацького позанавчального часу для інтенсифікації наукової роботи тощо.

У такому випадку найбільш відповідальним для викладача і важливим для студента є питання визначення суми балів за виявлені знання під час здійснення контролю успішності на лекційних, семінарських чи практичних заняттях. Тому необхідною умовою є розробка комплексних критеріїв оцінки якості знань студентів (таблиця 1).

Контроль успішності студента – це

Таблиця 1

Визначення рівня знань студентів за десятибальною системою

Кількість балів	Критерії оцінювання знань студентів
10–9 (відмінно)	1. Вільно володіють програмним теоретичним матеріалом з даної теми, використовують цитати, визначення, уміють робити висновки. 2. Відтворюють теоретичний матеріал за допомогою різних таблиць, схем, діаграм, графіків, рисунків тощо. 3. Додатково використовують літературу у процесі підготовки до семінарського заняття.
8–7 (добре)	1. Вільно володіють програмним теоретичним матеріалом з даної теми. 2. Уміють відтворити теоретичний матеріал за допомогою різних таблиць, схем, діаграм тощо.
6–5 (задовільно)	1. Вільно володіють програмним теоретичним матеріалом з даної теми.
4–3 (дуже слабо)	1. Слабо володіють теоретичним програмним матеріалом, вдаються до цитування з конспекта лекційного тексту.
2–1 (незадовільно)	1. Не володіють програмним матеріалом, але можуть під час занять зробити доповнення бодай з одного питання, яке обговорюється на занятті, у міру свого розуміння.

перевірка розуміння та засвоєння навчального програмового матеріалу, вироблених навичок проведення індивідуальної і самостійної роботи згідно з робочою навчальною програмою, уміння самостійно опрацювати тексти, здатність осмислити зміст теми чи розділу, усно чи письмово викласти певний матеріал.

Якісна вища освіта є необхідною умовою забезпечення гармонійного розвитку особистості та професійної підготовки майбутніх фахівців, а як результат – сталого демократичного розвитку суспільства [3].

Слід відмітити, що якість вищої освіти залежить і від якісного складу абітурієнтів, які формують студентську молодь. За інформацією Українського центру оцінювання якості освіти, минулого року понад 180 балів ЗНО (що відповідає більш зрозумілим оцінкам "добре" і "відмінно") отримали з математики 9,17% школярів, які проходили тестування, з фізики – 8,87%, хімії – 8,83%, біології – 8,88%. За даними НТУУ "КПІ", тільки 30% студентів I курсу мали позитивні оцінки з вхідного контролю з математики та фізики. Підготовка елітних фахівців на такому підґрунті більш ніж проблематична [3].

В усьому світі зростає увага до освітніх стандартів, що пояснюється швидким розвитком галузі і водночас підвищенням вартісності наданих нею послуг. Закон України "Про вищу освіту" (ст. 1) від 17 січня 2002 року визначає якість вищої освіти як сукупність якостей особи з вищою освітою, що відображає її професійну компетентність, ціннісну орієнтацію, соціальну спрямованість та обумовлює здатність задовольняти як особисті духовні й матеріальні потреби, так і потреби суспільства [4].

Навчальні заклади повинні розробити й увтілювати стратегію постійного підвищення якості освіти, насамперед, стосовно викладацького складу. Вони мають відповідні критерії оцінювання його рівня кваліфікації.

Наголошуючи на забезпеченні якості вищої освіти, М. Кісіль виділяє основні її складові:

- наявність необхідних ресурсів (кадрових, фінансових, матеріальних, інформаційних, наукових, навчально-методичних тощо);

- організацію навчального процесу, яка найбільш адекватно відповідає сучасним тенденціям розвитку національної та світової економіки й освіти;

- контроль за освітньою діяльністю ВНЗ та підготовкою фахівців на всіх етапах і рівнях: ВНЗ, державному та міжнародному (європейському) [5, 83].

Проблема якості освітніх послуг є однією з ключових (разом із доступністю) для системи освіти будь-якої держави. Україна в цьому сенсі не виняток. Швидше, навпаки, жоден з українських ВНЗ не входить до 500 кращих університетів світу за провідними світовими рейтингами. Для порівняння, в Австралії серед 39 університетів, з яких 37 державних і які охоплюють 94% студентів країни, 8 входять до 200 кращих собі рівних у світі. Нова Зеландія має 8 університетів, з яких 3 – у числі 200 кращих. За радянських часів провідні ВНЗ не брали участі в рейтингах, проте опосередковано визнавалися конкурентоспроможними. І хоча з 2011 р. намітилися певні позитивні зрушення, проте назвати їх показовими навряд чи можливо. Так, два українських ВНЗ – НТУУ "КПІ" та Донецький національний університет – потрапили до ТОП-700 рейтингу найкращих університетів світу за оцінками британської агенції QS World University Rankings.

Разом з іншими державами Європейського співтовариства Україна стала на шлях вироблення єдиних підходів до якості освіти, спільних для всіх. 4 березня 2008 року в Брюсселі (Бельгія) наша держава прийнята повноправним урядовим членом Європейського реєстру забезпечення якості (EQAR). Цей факт став надзвичайно важливим досягненням МОН України в напрямі забезпечення якості вищої освіти європейського рівня.

Таким чином, якість – це головне питання будь-якої стратегії, за що борються ВНЗ. Так від якості людських ресурсів залежить рівень розвитку країни, її глобальна економічна конкурентоспроможність.

У педагогіці поняття "якість" – це системна методологічна категорія. Вона відображає ступінь відповідності результату поставленій меті. У Всесвітній декларації з вищої освіти, прийнятій на Міжнародній конференції з вищої освіти в листопаді 1998 року, дану категорію окреслюють як багатовимірне поняття, яке охоплює всі аспекти діяльності вищого навчального закладу: навчальні та академічні програми, навчальну й дослідницьку роботу, професорсько-викладацький склад і студентів, навчальну базу й ресурси.

У Законі України "Про вищу освіту" зазначається, що якість вищої освіти – рівень здобутих особою знань, умінь і професійних навичок, що відповідають вимогам освітньо-професійної характеристики випускника вищого навчального закладу.

На думку С. Ніколаєнка, ніколи ще проблема якості освіти в Україні не мала такого важливого ідеологічного, соціаль-

ного, економічного й технічного значення, як нині, що визначається, з його точки зору, низкою об'єктивних чинників:

- від якості людських ресурсів залежить рівень розвитку країни та її глобальної економічної конкурентоспроможності;

- якість освіти набуває все більшого значення в забезпеченні конкурентоспроможності випускників вищої школи на ринку праці;

- специфіка управління якістю освіти полягає в тому, що управління діяльністю людини, яка є об'єктом педагогічного впливу, здійснюється через її психічну діяльність, унаслідок чого навчання має певний елемент невизначеності;

- якість професійної підготовки фахівців – невід'ємна вимога до вітчизняної вищої освіти, якщо вона прагне інтегруватися в європейський освітній простір [8].

Система управління якістю може мати формальну та неформальну основу. Перша визначає комплекс обов'язкових регламентів і нормативів, друга – соціально-психологічне ставлення персоналу до проблем якості, атмосферу творчості й ініціативи. Якість необхідно не тільки вимагати та контролювати, а й мотивувати.

В Україні передбачено заходи щодо розробки та впровадження системи стандартів вищої освіти, які спрямовані на забезпечення вищими навчальними закладами єдиних підходів щодо оцінювання якості освітньої діяльності та вищої освіти незалежно від їх типів, рівнів акредитації, форм власності. Система стандартів включає: Державний стандарт вищої освіти, галузеві стандарти вищої освіти, стандарти вищої освіти вищих навчальних закладів. Державні стандарти вищої освіти забезпечують не тільки європейський рівень формування освіти та вироблення професійних навичок, а й виховання гармонійно розвиненої, соціально активної, толерантної людини з високими духовними цінностями, яка здатна до саморозвитку та самовдосконалення.

У документах Болонського процесу відзначається, що згідно з принципами автономії навчальних закладів відповідальність за якість вищої освіти лежить на кожному з них, і в такий спосіб створюється можливість для перевірки якості національної системи навчання. Оцінка якості базуватиметься не на тривалості або змісті навчання, а на тих знаннях, умінь і навичках, які опанували випускники, тобто важливим є не процес, а результат. Визначальним засобом досягнення цілей у забезпеченні якості освіти бачиться створення й розробка порівняльних критеріїв і методологій.

Реалізація основних принципів дотримання якості освіти дозволяє оптимізувати планування навчального процесу, більш ефективно перерозподіляти навчальний ресурс, концентрувати увагу студентської аудиторії та інших структурних підрозділах ВНЗ, визначати додаткові стратегічні цілі, а головне – систематично оцінювати результати діяльності кожного конкретного студента, викладача, кафедри, наукової лабораторії, факультету, ВНЗ. У свою чергу, це вимагає втілення в життя комплексу таких заходів:

- розробки нормативно-правових, організаційних, науково-методичних, фінансових та інших документів, які регламентують функціонування системи державного контролю якості освіти;
- оптимізації мережі ВНЗ;
- висунення вимог до якості підготовки фахівців у ВНЗ;
- удосконалення системи державної атестації, структури та критеріїв роботи ДЕК.

Висновки. Якісна вища освіта є генеруючою силою усіх змін новітнього часу. Прогресивний поступ суспільства забезпечуватиметься розвитком вищої освіти, адже інформація та знання, якими володіє людина, є джерелом зростання національ-

ного добробуту, духовного розвитку, формування моральних, етичних та естетичних цінностей особистості. Вищий навчальний заклад сьогодні має бути центром освітньої, наукової, культурно-мистецької діяльності, який дотримується принципу безперервності освіти впродовж життя. Вищим виміром життєдіяльності людини є високоякісна освіта.

Л І Т Е Р А Т У Р А

1. Системи управління якістю. Основні положення та словник термінів. – К.: Держспоживстандарт України, 2008. – 37 с.
2. Закон України "Про вищу освіту".
3. See more at <http://kpi.ua/13-11-28#sthash.ip5Vkhil.dpuf>
4. Закон України "Про вищу освіту" № 2984-III від 17.01.2002 // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 20. – С. 1.
5. Кісіль М. В. Оцінка якості вищої освіти / М. В. Кісіль // Вища освіта України. – 2005. – № 4 (14). – С. 82–87.
6. Кісіль М. В. Система зовнішньої оцінки якості вищої освіти в Англії / М. В. Кісіль // Нова парадигма: журн. наук. пр. / [гол. ред. В. П. Бех.]. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова,

2005. – Вип. 53. – С. 32–38.

7. Ляшенко О. І. Якість освіти як основа функціонування й розвитку сучасних систем освіти // Педагогіка і психологія. – 2005. – № 1 (46). – С. 5–12.

8. Ніколаєнко С. Якість вищої освіти в Україні: погляд у майбутнє / С. Ніколаєнко // Вища школа. – 2006. – № 2. – С. 3–23.

9. Сухова Н. М. Якість вищої освіти як одна з філософських засад трансформації освіти XXI століття: європейський контекст / Н. М. Сухова // Вісник Національного авіаційного університету. – 2009. – № 1. – С. 170–174.

10. Стагінова Н. П. Якість освіти у контексті інтеграції вищої школи у всевітній простір / Н. П. Стагінова // Наукові праці: науковий журнал. – Чорноморський державний університет імені Петра Могили. – 2010. – Вип. 123. – С. 9–14.

11. Якименко Ю. Вдосконалення системи контролю якості вищої технічної освіти і Болонський процес / Ю. Якименко // Вища школа. – 2004. – № 5–6. – С. 80–85.

12. Бахрушин В. Є. Якість вищої освіти та сучасні підходи до її вимірювання / В. Бахрушин, О. Горбань // Освіта і управління. – 2012. – Т. 14. – № 4. – С. 7–11.

Стаття надійшла 17.11.2014 р.

УДК 37.014

Оксана МАРИНОВСЬКА, Юрій ЗАВАЛЕВСЬКИЙ

МЕТОД КОНТЕНТ-АНАЛІЗУ В ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ: АНАЛІЗ НАУКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

У статті розглядається проблема застосування контент-аналізу для вивчення наукової літератури (на матеріалі досліджень проблеми формування конкурентоспроможної особистості). Метод технологізовано з урахуванням особливостей педагогічного дослідження та специфіки дослідних завдань. Перший етап – підготовчий (компоненти технології – проблематизація, цілепокладання, концептуалізація, технологізація); другий – виконавчий (конструювання, квантифікація, інтерпретація); третій – підсумковий (аналітичний висновок).

Ключові слова: контент-аналіз, технологічна логіка, поняття "конкурентоспроможність".

Мариновская О. Я., Завалевский Ю. И. Метод контент-анализа в педагогических исследованиях: анализ научной литературы. В статье рассмат-

ривается проблема использования контент-анализа для изучения научной литературы (на материале исследований по проблеме формирования конкурентоспособной личности). Метод технологизировано с учетом особенностей педагогического исследования и специфики исследовательских задач. Первый этап – подготовительный (компоненты технологии – проблематизация, целеполагание, концептуализация, технологизация); второй – исполнительный (конструирование, квантификация, интерпретация); третий – итоговый (аналитический вывод).

Ключевые слова: контент-анализ, технологическая логика, понятие "конкурентоспособность".

O. Marynovska, Y. Zavalevskiy. The method of content-analysis in the pedagogical research: analysis of scientific literature. The article deals with the problem of using of content-analysis for studying of the scientific literature

(based on the researches of the problem of forming of a competitive person). The peculiarities of pedagogical researches and specificity of research tasks are taken into account. The first stage is preparatory (the components of technology – problems, aims, concepts); the second stage is executive (construction, interpretation); the third stage is final (analytic conclusion).

Keywords: content-analysis, technological logic, the concept "competitiveness".

Мета: теоретично обґрунтувати один з видів контент-аналізу, що його можна застосувати для аналізу наукової літератури.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Одним з напрямів інтеграції сучасної педагогіки зі суміжними науками – це апробація та адаптація методів наукового дослідження, зокрема, контент-аналізу до розв'язання конкретних